

Studieark for kvenske kortfilmer

Tjærebrennere i Altadalen / Tervanpolttaajat Alattionvankassa

Varighet: 5 min

Trinn: 4.trinn og oppover

Nøkkelord: kvener, norskfinner, tjærebrenning

Overordnet tema: Kulturarv og tradisjoner; Naturbruk; Bærekraft, respekt for naturen og miljøbevissthet; Identitet og kulturelt mangfold

Filmen *Tjærebrennere i Altadalen* handler om tjærebrenning i Alta. Du får høre og se hvordan tjæra utvinnes – helt fra høsting av ressurser og bygging av ei mile med røtter og never til at tjæra tappes på dunk.

Spørsmål og oppgaver:

1. Hva trenger man for å lage en tjæremile og hvordan gjør man det?
2. Finn ut hva man bruker tjære til.
3. Hvorfor har tjærebrenning vært en viktig kvensk tradisjon?

Det var som å komme hjem... / Niin ko olisin tullu kotia...

Varighet: 2 min

Trinn: 6.trinn og oppover

Nøkkelord: kvener, norskfinner, fornorskning, kvensk språk, samvirkelaget

Overordnet tema: Kulturarv og tradisjoner; Identitet og kulturelt mangfold; Menneskeverdet

I filmen *Det var som å komme hjem...* møter vi Jorunn som forteller om den tiden da hun flyttet til Alta på 60-tallet og hennes møte med det kvenske miljøet her.

Spørsmål og oppgaver:

1. Hvorfor var kvener/norskfinner forsiktig med å snakke kvensk/norskfinsk i offentligheten?
2. Prøv å lage en kort samtale på kvensk der du hilser på en ny bekjent.
3. Finn ut hvordan kvensk språk er forskjellig fra moderne finsk.

Kvenunge / Kväänilapsi

Varighet: 2 min 25 sek

Trinn: 6.trinn og oppover

Nøkkelord: kvener, norskfinner, fornorskning, identitet, kvenunge

Overordnet tema: Kulturarv og tradisjoner; Identitet og kulturelt mangfold; Menneskeverdet

I filmen *Kvenunge* møter vi Kjersti og Elida. De bruker samme ordet – *kvenunge* – men på ulike måter. De viser også kvensk håndverk som de er glade i og forteller hvorfor.

Spørsmål og oppgaver:

1. Hva er forskjellen mellom måten Kjersti bruker ordet *kvenunge* på og Elida?
2. Prøv å finne ut hva som kjennetegner kvensk håndverk.
3. Hvorfor er det viktig for folk å vise frem at de tilhører en eller annen gruppe ved bruk av fysiske markører/kjennetegn?

Skrot eller skatt? / Roska vain aaret?

Varighet: 2 min 53 sek

Trinn: 6.trinn og oppover

Nøkkelord: kvener, norskfinner, identitet, museumsgjenstand, nedbrenning av Troms og Finnmark, fornorskning, vadbein, koppehorn

Overordnet tema: Kulturarv og tradisjoner; Identitet og kulturelt mangfold

Museumsansatte Kristin Nicolaysen forteller om den kvenske utstillinga Tuulesa, på Alta Museum og to gjenstander fra utstillingen – vadbein og koppehorn. Hun forteller om hvilken betydning disse gjenstandene hadde for utstillingen og hva de ble brukt til før de ble utstilt på museet.

Spørsmål og oppgaver:

1. Hva vet du om nedbrenningen av Troms og Finnmark? Hvilke konsekvenser hadde den for den materielle kulturarven her?
2. Tenk på ditt eget hjem, har du noen ting som kan si noe til verden om hvem du er og hvor du kommer ifra? Fortell/Skriv en liten tekst om en utvalgt ting.
3. Når du hører ordet *kvensk*, hva tenker du på?

Sauna

Varighet: 2 min 15 sek

Trinn: 4.trinn og oppover

Nøkkelord: kvener, norskfinner, sauna, identitet,

Overordnet tema: Kulturarv og tradisjoner; Identitet og kulturelt mangfold; Menneskeverdet

I filmen *Sauna* møter vi Kikki, som forteller om sin oppvekst i førkrigstida der sauna var et viktig element i hverdagen både for hennes og nabofamilie.

Spørsmål og oppgaver:

1. Prøv å finne ut hvorfor sauna var viktig for kvener og norskfinner.
2. Tenk fem ord som du forbinder med sauna, og oversett dem til kvensk. Bruk gjerne norsk-finsk ordbok her: <https://sanat.oahpa.no/nob/fkv/> til det.
3. Har du noen gang vært i sauna? Skriv gjerne en liten fortelling om hvordan det var.

Kvenske stedsnavn i Altaelva - Tore Simensen forteller / Kväänin paikannimet Alattiojeola – Tore Simensen muistelee

Varighet: 6 min og 20 sek

Trinn: 5. trinn og oppover

Nøkkelord: Kvener, norskfinner, stedsnavn, kvensk språk identitet, naturkunnskap

Overordnet tema: Kulturarv og tradisjoner; Identitet og kulturelt mangfold; Minoritetsspråk, respekt for naturen

Tore Simensen lærte om kvenske/ finske stedsnavn og fiskeplasser i Altaelva fra sin bestefar. I denne lille filmen får du høre om noen av dem. I dag er det ikke mange som vet hva de kvenske stedsnavnene betyr. Om du utforsker dette kan du se at stedsnavnet hjelper deg til å forstå noe om naturen på det stedet. Bruke gjerne kvenskesstedsnavn.no til hjelp.

Spørsmål og oppgaver:

1. Bruk nettstedet [Kvenskestedsnavn.no](https://kvenskestedsnavn.no) og se om du kan finne ut mere om stedsnavnene Tore bruker. For eksempel: Kilvo, Kilvonnisska, Phatagoski.
2. Når Tore uttaler de kvenske ordene uttales ikke bokstavene på samme måte som på norsk. For eksempel når Tore sier Phatakoski, høres det ut som Batagoski (så P og K blir mykere og ligner mere på norsk B og G). Hvordan vil du uttale Baakari som betyr baker og Kiitos som betyr takk?
3. Har du fisket i Altaelva eller andre steder? Skriv 5-10 setninger om hvordan opplevelsen var eller lag en tegning til.

To regler og en sang - på Jorunn sitt hjertespråk kvensk / Kaksi lorruu ja yksi laula kvääniksi Jorunnin syämenkieli

Varighet: 4 min og 26 sek

Trinn: 5. trinn og oppover

Nøkkelord: kvener, norskfinner, fornorskning, kvensk språk, rim, regle, sang

Overordnet tema: Kulturarv og tradisjoner; Identitet og kulturelt mangfold; Menneskeverd

Kvensk var språket Jorunn Gjermundsen lærte hjemme i Børselv da hun var liten. Alle snakket det både i hjemmet og ute da de lekte. Gradvis sluttet de med det, og på skolen var det norsk som gjaldt. I dag har hun kun noen få slektninger og venner og snakke språket med. Men her kan du få høre artige regler og en sang hun husker fra hun var liten.

Spørsmål og oppgaver:

1. Hvordan høres kvensk språk ut for deg?
2. Hvor gammel var Jorunn da hun lærte seg norsk?
3. Hva sier Jorunn at språket hennes ble kalt og hvorfor var det “tommelen ned” til språket?
4. Bruk nettressursen Norsk kvensk ordbok hos Kvensk Institutt og finn ut hva mus og skjære heter på kvensk? (<https://sanat.oahpa.no/nob/fkv/>)
5. Hvorfor begynte Jorunn og søsknene å snakke norsk hjemme?
6. Hva heter hus og ski på kvensk (bruk ordboka igjen)?
7. Prøv å si noen av de kvenske ordene Jorunn sier?
8. Kan du noen rim og regler på norsk eller et annet språk?

Det kvenske er en del av meg nå / Nyt mie olen kans kvääni

Varighet: 3 min og 30 sek

Trinn: 7. trinn og oppover

Nøkkelord: kvener, norskfinner, fornorskning, identitet, ung

Overordnet tema: Kulturarv og tradisjoner; Identitet og kulturelt mangfold; Menneskeverd

Kristine Jonas oppdaget for noen få år tilbake at familien har kvensk bakgrunn. Det har ikke vært noe tema i familien, derfor har hun selv begynt å utforske denne delen av sin historie. Det har gjort henne nysgjerrig på kvensk språk og kultur.

Spørsmål og oppgaver:

1. Hva var det som gjorde at Kristine ble interessert i sin kvenske familie?
2. Har du hørt om avisa Ruijan Kaiku? Søk i avisa <https://www.ruijan-kaiku.no/page/5/> og les 1-3 saker du synes ser interessante ut, fortell en medelev eller klassen om saken du leste.
3. Hva tenker Kristine om språket og kulturen?
4. Når du ser i avisa Ruijan Kaiku eller googler på nett, finner du noe du kan beskrive som kvenske symboler?

Om fiskerier - Kvensk norskfinsk språkkafe på Alta Museum

Varighet: 3 min og 3 sek

Trinn: 6. trinn og oppover

Nøkkelord: Kvensk språk, finsk, fiske, lokalkunnskap

Overordnet tema: Kulturarv og tradisjoner; Identitet og kulturelt mangfold; Språkkunnskap

Håkan Funck og John Andersen snakker om språk og fiskerier før i tida, så her kan du lære både noen kvenske ord og litt om fiskepriser og mere til i gamle dager. Mange eldre kaller språket for finsk. I Norge heter språket offisielt kvensk og det ble godkjent som eget språk i 2005. Det er nært beslektet med Tornedalsk finsk eller Meänkieli som Håkan lærte i sin barndom i Pajala i Nord Sverige.

Spørsmål og oppgaver:

1. Hvor gammel var John da han startet å fiske for å selge?
2. Hvor mange kilo sei var John en gang var med å fiske?
3. Hvor mye fikk de for kiloet?
4. Var John fornøyd med denne prisen de fikk?
5. Kan du ved hjelp av norsk kvensk ordbok finne ut hva en, to, tre heter på kvensk? (<https://sanat.oahpa.no/nob/fkv/>)
6. Finne kvensk navn på fem fiskesorter foruten sei?

Nytt liv i frodige Langfjorden

Jordbruk består, språk forgår og hva sier myten om kvenske menn? /

Uusi elämä rehevässä Lankovunossa

Maanpruuki ellää, kieli mennee ... mita kväänit sanovat tästä myytistä?

Varighet: 4 min og 46 sek

Trinn: 8. Trinn og oppover

Nøkkelord: Jordbruk, kvensk, finsk, jordbruk, fiske, språktap, språklæring, typisk kvensk

Overordnet tema: Kulturarv og tradisjoner; Naturbruk; Bærekraft, Identitet og kulturelt mangfold, stereotyper

Arne og Tore Karlstrøm er brødre. Sammen driver de gård med kyr i Langfjorden i Alta kommune. Navnet Karlstrøm har de fra sine kvenske forfedre. I filmen kan du blant annet høre hvorfor slektningene deres kom til Finnmark, hvorfor det ikke er så lett å ta vare på minoritetsspråk og hva som kan være en typisk kvensk egenskap, eller ikke? 😊

Spørsmål og oppgaver:

1. Hvor kom de kvenske forfedrene til Arne og Tore fra? Finne stedet på kartet?
2. Hvor lang tid tror du det ville ta å gå denne strekningen på 1800-tallet?
3. Hva jobbet de med når de kom til Norge, først Kåfjord, så Langfjord?
4. Er det noen verdi å kunne et språk som bare noen få snakker?
5. Sjekk kartet i Finnmark og Troms, se om du kan finne kvenske og/ eller samiske navn på kartet.
6. Sjekk om du kan finne ut hva noen av de kvenske stedsnavnene betyr på denne nettressursen: Kvenskesstedsnavn.no?
7. Delvis på alvor og delvis på spøk, snakker Arne og kona om en typisk egenskap for kvenske menn. Hva handler dette om? Og hva er en myte?

Kranntupaska og andre viktige kvenske ord / Kranttupasta ja muita kväänin sanoja

Varighet: 2 min og 42 sek

Trinn: 4. Trinn og oppover

Nøkkelord: kvener, norskfinner, fornorskning, kvensk språk, ta vare på minoritetsspråk

Overordnet tema: Språkkunnskap; Kulturarv og tradisjoner; Identitet og kulturelt mangfold; Menneskeverd

Lillian Heitmann Wirkola husker at da hun var liten snakket de eldre på Aronnes og Elvebakken kvensk. Sønnen hennes Dag Steinar Heitmann husker noen få ord som bestemoren brukte å si. Som voksen har han begynt å lære seg språket. I filmen får du lære deg tre kvenske ord.

Spørsmål og oppgaver:

1. Hva er de tre ordene du lærer i denne filmen og hva betyr de?
2. Kjenner du til noen ord som brukes i din familie som ikke er norske?
3. I filmen sier Lillian at de som ikke snakket kvensk måtte lære seg det. Hvordan tenker du at man best kan lære et nytt språk?
4. Se etter flere ord å lære her, skriv ned 5- 10 ord du lærer:

<https://www.kvenskinstitutt.no/eget-sprakarbeid/ressurser/kvensk-norsk-kvensk-ordbok/>

Rømkolleminner fra setra i Transfarelv / Kesämuistoja kessäsiasta Kaitusesta

Varighet: 2 min og 5 sek

Trinn: 4. Trinn og oppover

Nøkkelord: kvener, norskfinner, seter, rømkolle, tradisjonsmat, bading

Overordnet tema: Kulturarv og tradisjoner; Identitet og kulturelt mangfold, kosthold

Lillian Heitmann har gode barndomsminner fra da hun var liten og var på setra i Transfarelv. I elva hadde de nydelig badekulp, den var deilig å hoppe i på varme sommerdager. I filmen forteller hun om den sommermaten som var så god at hun snek seg til å ta litt ekstra når ingen så det.

Spørsmål og oppgaver:

1. Hva gjorde Lillian på setra i Transfarelv om somrene?
2. Lag ei tegning av noe av det Lillian forteller om.
3. Kan du finne ut hva Rømkolle heter på kvensk.
Bruk norsk kvensk ordbok. <https://www.kvenskinstitutt.no/eget-sprakarbeid/ressurser/kvensk-norsk-kvensk-ordbok/>
4. Finn 5 andre matsorter der du finner det kvenske ordet på og bruk også her ordboka. Tegn og skriv ned disse og fortell om det til en medelev eller i klassen.